

פראנץ ת. צ'וקור: מתוך "3 בנובמבר 1918"

סוף המערכה השלישית

אחרי התאבדותו של האוברסט ראדוויץ, שלא רצה להישאר בחיים אחר התמוטטות המונארכיה הישנה, חוזרים כל שוכני בית־ההבראה הקיסרי־המלכותי שבהרי הקאראוואנקים אל אומותיהם במדינות שהרחיבו גבולותיהן או שנכזבו עכשיו על חשבון אוסטריה המתפוררת. רק שנים, הסלובני בן קרנטיה, האובר־לויטנאנט ציירוביץ, ובן־קרנטיה הגרמני, אובר־לויטנאנט לודולף, שניהם ילודי אותו כפר ועד עכשיו ידידים־בנפש, נשארים בכפר הזה, שכל אחד מהם תובע לעמו שלו.

עדיין יש אדם אחד שאינו יודע דבר על הטראגדיה של אוברסט ראדוויץ—האחות כריסטינה, שיצאה בתחילת המחזה מן המוסד כדי להביא תרופות מוויילאך, ועכשיו מצפים לשובה.

סוקאל: (חסר־סבלנות על הסף) ובכן, להתנדף! נוע!

לודולף: נוע מאוסטרן־הונגאריה!

אורוואני: (לוחץ ידו ויד ציירוביץ; ממחר לימין אל הפתח; בהתרגשות, הכבושה בקושי, בשפת־אם שלו) ויסלנטלאטאסרה!

ציירוביץ: (אף הוא כנובע מפנימו) וידטימו סה!

סוקאל: (אל ואניני) נא—ואיך אומרים זאת אצלכם?

ואניני: א ריוודרצי.

קאמינסקי: (לעצמו) דו וידננייה! אבל אני אינני מאמין בזה—(הולך אחרי סוקאל וואניני)

גריין: (בעקבותיהם, אחרון) אוף וידרן!

לודולף: (גועל אחריהם את הדלת, רגוע) כן—אוף וידרן; בקבר־האחים! (הוא שולח מבט מבעד לחלון, אחר שב אל השולחן, ילידו ישב ציירוביץ) ממלחמה זו ספק אם חוזר אחד מאלה. עוד לפני טארוויסי** ייחנק ואניני מחמת שפך־הדם שלו, סוקאל יהיה קרבן הכדור שחדר בו—ושדוקטור גריין שלנו יביא עוד את הפולני עד לגבול, ודאי אין איש מהם מעלה על דעתו.

ציירוביץ: יותר מכולם יחזיק אורוואני מעמד.

לודולף: אוראו "יחסלו אותו" האדומים בהונגריה—נא, וגייטינגר עוד טעום יטעם מידי קאטשיוק מה משמעות הרטינה שלו ומשמעותה של ריב־לוציה.

(שתיקה)

* להתראות.

** עיירת־גבול בין אוסטריה לאיטליה.

ציירוביץ: ואנחנו?

לודולץ: הוצאה מיוחדת. "מסע-המלחמה של החקלאי מקארנטיה נגד סטיבו ציירוביץ, עורך-הדין מקראין, שניהם ילודי פלזקן, בני אותו כפר".

ציירוביץ: למנוע את הטירוף הזה, הרי לכך נשארתי פה!

לודולץ: אם כך, סלק אפוא את אנשיך מן האדמה הזאת. שהיתה תמיד שלנו!

(שתיקה)

ציירוביץ: (בחום) הרי גם אני נולדתי כאן-כמוך! עוד יכול הייתי לספר לך על מדינתו של סוואטופלוק הגדול כאן, ושאתם הגרמנים הם אלה שדחקונו אל ההרים. ואני רק מבקש ממך: הרהר! עיין קודם שתתיצב נגדנו! מאחרינו עומד היום נצחוננו של עולם. מה עומד מאחריך?

לודולץ: זאת אני יודע בדיוק: עם ששפך את כל דמו, התקוממות-בהחילתה, אולי אפילו התהרר-ובהו! כן!—ושכל זה אינו נוגע לי! לפי שמתיצב אני פה על משמרת למען יותר מכל אלה-ששלי יוסיפו להיות מורשים לדבר ולנאץ ולהתפלל כאוות-נפשנו-ולא על-פי דרככם, לעתיד-לבוא, כפי שיהיה הדבר, אם נהיה כפופים לכם!

ציירוביץ: מרצונך אפוא-אין אתה מהגר מכאן?

לודולץ: רק ברימונייד תנתקו אותי מכאן. ואף זאת רק חתיכות-חתיכות!

ציירוביץ: אך הרי אינני רוצה במלחמה אתך פה—אינני רוצה!

לודולץ: הרי גם אני אינני רוצה בה, סטיבו! הכרח היא לי! וכמו לי כך גם לך תהיה הכרח!

ציירוביץ: (בלחש) כן. עכשיו אנו מאבדים את פנינו.

(שתיקה)

ציירוביץ: (קם) אחת עוד-לפני הסוף! היום קברנו את האוברסט. שמא נחכה, עד שייירד היום הזה, עד חצות-הלילה-עם המלחמה שלנו?

לודולץ: כן. בסדר.

ציירוביץ: (בקלות) לפרידה, רוצה אני להתוודות לפניך על משהו, אין הדבר ביש ככל שהינו למשמע-אוזן: הייתי רוצה פעם לשמוע אותך צועק, צווח מזעם או מכאב—ואילו אתה אפילו כשנאלצו לנסר אותך אחרי הפגיעה הישירה בעמדת-החבישה בלי הרדמה—אפילו אז לא צרחת.

לודולץ: (מחייך) אולי אז אני צועק פנימה? (הוא מביט אל שעון-היד) אבל עכשיו הסתלך מכאן מהר, שאם לא כך תהיה השבוי שלי, או אני השבוי שלך—תלוי מי יהיה זריו יותר.

ציירוביץ: כבר אנו שנינו שבויים עכשיו—כל אחד בידי עמו. (בדרך אל הפתח, מימין, נשאר הוא עומד אל החלון, שמאחוריו ירד השקט) אכן, במדינה הזאת, שאיננה עוד, היתה מידה כלשהי שדי היה בה לכולנו, ולא הטתכלו שם אזורנית תחת להסתכל קדימה.

לודולץ: מה שפעם עבר, לא קשה לו להיות צודק. (כיון שציירוביץ חולק כבוד

מבעד לחלון לעבר הקבר) חולק אתה כבוד לאין?

ציירוביץ: לאוברסט ראדוויץ.

לודולף: (ברוך) שמע—סטיבו?

ציירוביץ: (פונה אליו) כן?

לודולף: (חש אליו, מחבק אותו בזרועותיו)

(שתיקה)

ציירוביץ: (מתנתק מלודולף; בחיך) גם עכשיו—אין אתה זועק?

לודולף: (מחיך) לא. גם עכשיו לא.

ציירוביץ: (פורש מהר, לימין)

לודולף: (מביט אחריו) נגמר! (נועל את הדלת, מטיל עצים לאש) ועכשיו לא

הייתי רוצה עוד אף באחד שיוכל להזכיר לי שהייתי אדם. (הוא ניגש אל הטלפון,

מצלצל, קורא) האלו! יחידה אלף־מאתיים־ושתיים—מתנדבים־שבע—כאן לודולף—

אובר־לויטנאנט לודולף—כן, לודולף שלכם!—מי שם ליד האפרכסת? זה גייטיני

גר?—מה, אתה חוזר, הבן האבוד? למה?—מפני שלא נותנים לך מיד מעבר לווינה,

אין לך שום הנאה מכל הריבולוציה?—ובכן, הקשב! מסור זאת לשלנו! אני נשאר

פה, לבדי!—אם זה יימשך? יכול להיות!—אך אל תשימו לב לווינאים המחורבנים!

שם הם חושבים עוד רק על אתמול ועל מחר, ועל מה שהם יכילים להרוויח מכל זה—

אנו כאן שנות־מאות רובצות על שכמנו, כאן, במקום שהאח מאתמול יהיה האויב

מחר—

כריסטינה: (בחוק, רחוק) שלום! שלום!

לודולף: (עוצר) לעזאזל! מישו מריע לנו פה לתוך הקו!

כריסטינה: (כמקודם, קרוב יותר) שלום! שלום!

לודולף: (לחלון, פותחו בתנופה, קורא החוצה) כן, אבל מהר, בטרם יפוג הקסם!

(בחזרה לטלפון, מביט אל השעון) מחזיקים במקום—אפילו מעל גווייטי! המקלע

שלי יספיק לפי־שעה—אבל לא לירות לפני שאִירה אני!

כריסטינה: (קרוב מאד) שלום! שלום!

לודולף: מי זה שנכנס לקו?—זה לא עסקכם. יונה־של־שלום. אני אטרוף אותה.

לחזור על הפקודה! דרך צלחה, בחורים שלי! סרווס! (מניח את האפרכסת, ניגש

אל הדלת, פותח) הנה עלי, האחות כריסטינה!

כריסטינה: (יגעה, נכנסת בפתח מימין, עקבות שלג ועפר על בגדיה, מגלשיה

על כתפיה, באפס־נשימה) השלום הגיע!

לודולף: (קצרות) תן־חן! ומה את מחפשת פה?

כריסטינה: (בצחוק, מופתעת) ככה—אתה גומל לי את בשורת־השלום?

לודולף: השלום שלך יתקיים בקושי עשרים דקות.

כריסטינה: (מסירה את כובע־השלג שלה, עליזה) למי אתה מתנבא כך? אולי

לי?

לודולף: (מביט בה) את לא תוכלי עוד לשגע אותי כאן. את יודעת מדוע שילחו

אותך מכאן!

כריסטינה: (נמרצת) אני הלכתי מרצוני, שיהיה כאן שקט. וכי מה קרה פה בינתיים? ואתה? למה אתה מביט בי כל־כך? הרי לא פעם ראשונה אתה רואה אותי כאן?

לודולף: (עצור) כך—אולי בכל־זאת. (שוהה) אל תתרעמי! עדיין השרב בעצ־מותי. איך מצאת את הדרך לכאן, בלילה?

כריסטינה: מן השְׁבֻעוֹנִים שלך ניתב אותי מישהו אל גב־הרכס; משם הראה לי האור שלכם את הכיוון. כן, לודולף, נגמרה המלחמה, נגמרה ממש!

לודולף: ומלבד זה לא נודע לך כלום מאנשי־השבוע שם למעלה?

כריסטינה: אלוהים אדירים, אין זה די לך?

לודולף: אכן, קמוצי־שפתיים הם אלה. בחורים נפלאים.

כריסטינה: (מביטה סביבה) ואיך שזה נראה כאן! היכן האחרים? כבר הלכו לישון?

לודולף: (רוכן מעליה) הם הלכו—הלכו הביתה—כולם אינם עוד—כל העולם איננו עוד—מלבדנו אנו—

כריסטינה: (מתחייכת; פתאום צוחקת) עכשיו אני מבינה! מסתתרים מפני. כך אתם נוקמים בי שהתחמקתי מפניכם.

לודולף: (כמקודם) אז חפשי! או לא! הישארי! (קרוב־קרוב אליה) שוב יורד שלג? לשערך ריח של שלג—

כריסטינה: (קמה) אדון אובר־לויטנאנט—לא הייתי רוצה לצעוק—

לודולף: (פניו קופאים בחיוך דמוי־מסיכה) אבל אולי אני? סוף־סוף לצעוק! להוציא את הנשמה בצעקותי—שלא אתקרע!

כריסטינה: (פונה אל הדלת משמאל) מה־טוב שאינני לבדי פה אתך!

לודולף: לאן?

כריסטינה: שהרי לא תגיד לי שגם האוֹבֶרסט הסתלק לו?

לודולף: לא עברת על־פני תלולית—עתה־זה—בחוץ, ליד החלון?

כריסטינה: (מביטה בו נחרדת) אתה רוצה לשגע אותי, לודולף? (ממהרת לחלון, אחר היא שוב מתנודדת לאחור, אל המיטה) אמא־קדושה! מי אשם בכך?

אתה? כן! אתה!

לודולף: שטויות! הוא עצמו! בעצם ידו! הוא לא ראה לפניו עוד שום דרך מאז התפקעה אוסטר־הונגריה שלו. ואז התפזרו, כל אחד אל האומה שלו, רק ציירוביץ זה מתחפר כאן עם אנשיו מפני שהוא מושרש פה כמוני—ומלחמה עוד תהיה בינינו משום כך—כן, מחצות־הלילה שוב יש מלחמה!

כריסטינה: (חנוקה) לא! לא! (מטיחה את ראשה בידיה; עכשיו היא מרימה את ראשה שוב, עיניה נטויות נכחה) כשסיפרו לי את הכל הפעם, כשראיתי את כל זה בעיני שלי, סוסים מזיר־עב, נשק מושלך וצבא נטול־מולדת שמתפור—אז הרגשתי רק זאת: נורא בשבילנו, עוד אין להבין! אך השלום הגיע, אחרי ארבע שנים של רציחה, סוף־סוף שלום! ועכשיו שוב אתם מתחילים, אתה וציירוביץ—? אבל, בשביל

מה? בשביל מי?

לודולף: בשביל העולם שמאחור—אצלו כמו אצלנו! עולם ללא קיסר וללא ממלכה! עולם שמורכב עמים!
כריסטינה: איך אבין זאת, אני, אשה? אין זה העולם שלי. העולם שלי מוטל שם מתחת לתל ליד החלון.

לודולף: (עצור) ואם אני הוא הזקוק לך פה עכשיו?

כריסטינה: (קמה) בשביל מה—?

לודולף: (מפגיע בה) לא בשביל למות—רק עוד פעם אחת לחיות לפני כן, ואחר-כך את מסתלקת. את לבדך—

כריסטינה: (נסוגה) הפנים שלך, לודולף?—ישו, איך אתה נראה?

לודולף: (תופסה וגוררה לעבר המיטה המתקפלת) או שמא תחילה את מבקשת ממני וידויה אהבה? אני עוד מעולם לא הודחתי אל פתחך כמו האחרים, אבל התאויתי אליך יותר מכל האחרים—לגאווהך, לעמידתך, ללב-הזכוכית שלך! ובכן, אלינא תעזיבני גם את עכשיו! רק מיטתי עוד ביני ובין המוות—

כריסטינה: (בחלחלה רבה) אתה מדבר על מיטה ועל מיתה? כשאני קרבתני אל איזו מיטה, תמיד היה המוות אתי. רק גופות נוטפידים ראיתי, ככל שנשרו בגדים ניבט אלי בשר ירוי! כן, מה אני לך, מה אתה לי? פני גוסס הם לי פניך, פיך פצע בואש—

לודולף: (מרפה ממנה; אחר שתיקה קצרה) ואני?—כן, כלום סבורה את שהייתי מעדיף לקשור אל לבי אחת מן הנקבות מאשר את כלי-המשחית שלי? או שפלוגית כלשהי הודתה לפני שמחבבת היא אותי, קודם היותי במלחמה? גלמוד הייתי אז כמו כלב, אולי אף יותר ממך עכשיו—

כריסטינה: (צונחת על אחד הכיסאות ליד השולחן, נהי חרישי מטלטל אותה) (שתיקה)

לודולף: (צורד) כן, אז היה זה אפוא איצדק מצדי, אז הרי אנו כביכול אח-אחות, ואת אומללה עוד יותר ממני, מפני שאינך יודעת כבר למי את שייכת. אך מאיפה בעצם את באה—?

כריסטינה: (מרימה את ראשה, כמדברת אל נפשה) אבי היה קצין—מטירול, אמי היתה מדאלמאציה—עם חילופי-קסרקטים הביאה אותי לעולם—באיזה כפר קטן בבוסניה, בלי רופא—אז מתה אמי. והאב נפל זמן קצר אחרי-כן, בהסתר, באיזו קסטת-גבול על שפת הדרינה, ואסור היה שיוודע הדבר לאיש, שלא תהיה זו עילה למלחמה. ובגיל שנתיים הובאתי לבית-יתומים-של-הקצינים. למה, בעצם, אני מספרת לך זאת?

לודולף: גם אני איני יודע. סיפור-רפאים. אך אנא, המשיכי!

כריסטינה: שם אפוא היה הקיסר אבא שלי. בכל הפרוודורים ובכל החדרים היתה תמונתו תלויה, תמיד ליד המושיע על הצלב. הורי מתו למענו שניהם, וכך הייתי הילדה שלו, וממלכתו היתה הבית שלי, ואני גם מיד התנדבתי לצבא, בדוחק הייתי

אז בת שמונה-עשרה; נאלצת הייתי להגיש בקשה מיוחדת שיסכימו להעביר אותי לחזית—

לודולף: —כמוני. אלא שאני רציתי לירות, לא לחבוש. ועכשיו ששוב אנו מתכוננים, אני כאן והטוב שבידי שם למטה—עכשיו את מביאה לנו את השלום? חבל!
כריסטינה: כמובן, עכשיו שוב מצאתם משהו חדש למות עליו, אתם הגברים. הפעם זה נקרא אומה! (היא הולכת אל הדלת לימין) לא. כאן אין לי עוד מה לחפש!

לודולף: עצרי, אחות! לאן—?

כריסטינה: אצל כל האומות שוררת המצוקה עכשיו. הכאב הוא זעקה בכל אחת מן הלשונות. שם יהיה מקומי: אצל המיותמים, אצל הפצועים, אצל המרוששים, אצל אותם הזועקים אלי עכשיו באמת, אלי ולשלום שלי.
(שתיקה)

לודולף: (שבפניו מפשירה הקפאה) האמינינא, אחות, אילו יכולתי כי אז רציתי בו אף אני, בשלום שלך!

כריסטינה: (במירות). מאוחר מדי! אין לו עוד אלא שבע דקות.

לודולף: (מודקף פתאום) אחות, הסתלקי! מהרי! במורד המשלט הישן, אז את נשאת מחוץ לנתיבי-האש. אך אם את עוברת בקצה שם על-פני יחידות-הווינדישים, מסרי שם לידידי ציירוביץ: בדיוק בשתיים-עשרה אוחו אני בגרונו. (הוא מדליק את האור ופותח את הדלת מימין)

כריסטינה: (קמה בכבודות, חובשת כובעה ומכתיפה את מגליה. והולכת אז, לאט מאד, לימין; על הסף היא נעצרת ושמה ידה בכיסה) כן, כמעט שכחתי: דואר צבאי בשבילך, מוילאך. היה מונח שם שבועות רבים. לא מכתב, חפיסת סיגריות. (מושיטה לו חפיסה)

לודולף: (מגחך) שי-אהבה? (מסתכל) בלי "שולח"? כן, אם מישוהו נעדר זמן רב כליכך כמוני, אז מקמצים בד"שים טיפשיים, הרי לא חושבים אפילו שזה יגיע.

כריסטינה: (אינה מושלת ברוחה) אולי בכל-זאת?

לודולף: (מביט לעברה, ומחזיר לה, מחייך, את החפיסה) אמרי אפוא את תודה לתורם על מקומי, והביאי אותה לציירוביץ! ואמרי לו שיעשה מה שהוא מוכרח! כמוני אני! ושאני לא אצעק, הבטיחי לו זאת!

כריסטינה: (בחיוך דואב) לא. לא אחת. לילה טוב.

לודולף: האחות כריסטינה—

כריסטינה: (שוב מאופקת) כן?

לודולף: עכשיו, רק עכשיו—מת האוברסט באמת.

כריסטינה: מפני שאני הולכת? או מפני שאף אחד מכם אינו יכול עכשיו לחרוג מעמו, ומפני שלפיכך צריכה שוב להיות מלחמה על מלחמה? אינני מאמינה בזה. כי זה שעכשיו אתה כליכך מהרהר בציירוביץ, זהו כבר האוברסט שבתוכך! האו-ברסט לעולם אינו מת, הוא חוזר.

לודולף: במדינות שאנו מכוננים עכשיו? בדם ובהריסות, שם וכאן?
 כריסטינה: במדינה המתיסדת על-ידי בני-אדם ולא על-ידי אומות וגבולות.
 (היא משתחה על הסף)
 לודולף: לילה טוב, אחות.
 כריסטינה: (ברוך רב) לודולף?
 לודולף: (קודר) כן?

כריסטינה: (כמקודם) כלום. (שוב סגורה) לילה טוב. (יוצאת)
 לודולף: (נועל אחריה, מכבה את אור-החשמל, מדליק את שארית נר-האשכבה על השולחן. אחר-כך קופץ מבעד לחלון הפתוח ומציב בחוץ את המקלע על הסוללה. שוב מטפס מבעד לחלון פנימה, מתקין כאן את כלי-הירייה כשלועז כלפי-חוץ, עם שמבעד לפתח השמאלי, שאותו הוא משאיר פתוח, גורר הוא חלקי ריפוד ושקי-תבן, סותם בהם את חלל-החלון מצדו, אך בלא להסתיר את פי הכלי ובלא לגרוע מכושר תנועתו)

פעימת-חצות-ליל של האורלוגין (חודרת עמוקה ומתונה מן האולם מבעד לפתח הפתוח משמאל)

לודולף (חובש את קסדת-הפלדה ומונה, לאור הנר, על-פי שעון-ידו, עם פעימות האורלוגין, מגביר את קולו מפעימה לפעימה, עד שהוא מתאנק-והולך)... תשע... עשר... אחת-עשרה... (הוא מבקש עוד לומר "שתים-עשרה", אך שוב אינו פולט אלא יפחה חנוקה; הוא דוחף את אגרופיו אל פיו, לחנוק את הזעקה העולה בקרבו)
 הפעימה השתים-עשרה (גוועת)

קרן-זרקור (בולשת בחדר מבעד לחלון)
 לודולף (מתאושש, מחניק את להבת-הנר, ניגש אל המקלע, פותח בשלש חרי-קו-תברזל את ניצרתו ומכוון אל מתחת לו)
 קרן-הזרקור (פוגעת בכלי-הנשק ובלודולף)
 לודולף (מתחיל לירות. רצועת-הכדורים מטרטרת)

מסך

(א. ב.)